REV SOC CRO SOC REV | Revija za sociologiju
Croatian Sociological Review
55 (2025), 3: 329–359
ISSN 0350-154X, eISSN 1846-7954, UDK 316

# Rodne razlike u kulturnoj participaciji i glazbenim ukusima u Hrvatskoj

DOI: 10.5613/rzs.55.3.4
UDK 304.4:316.346.2-055.1/.2:78.067.26(497.5)
316.74:316.346.2(497.5)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 18. 2. 2025.

Inga TOMIĆ-KOLUDROVIĆ https://orcid.org/0000-0003-1465-0365
*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Centar Split, Hrvatska*
*Sveučilište u Zadru, Hrvatska*
*inga.tomic-koludrovic@pilar.hr*

Mirko PETRIĆ https://orcid.org/0000-0002-0604-5352
*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Centar Split, Hrvatska*
*mirko.petric@pilar.hr*

Adrian LEGUINA https://orcid.org/0000-0002-9229-2033
*Sveučilište u Loughboroughu, Škola društvenih i humanističkih znanosti, Ujedinjeno Kraljevstvo*
*a.leguina@lboro.ac.uk*

Predrag CVETIČANIN https://orcid.org/0000-0002-1597-7469
*Fakultet umetnosti, Univerzitet u Nišu, Srbija*
*pcveticanin@gmail.com*

## SAŽETAK

Svrha analiza prikazanih u ovom članku bila je istražiti rodne razlike u kulturnoj participaciji i glazbenim ukusima u Hrvatskoj. Za razliku od prethodnih analiza na neprobabilističkim uzorcima, ovdje su korišteni podaci prikupljeni koncem 2017. i početkom 2018. anketnim ispitivanjem na nacionalno reprezentativnom uzorku (N = 1.210). U članku su prikazane multinomijalne regresijske analize participacije i ukusa prema sociodemografskim varijablama, zatim analize rodnih razlika unutar prediktora te naposljetku niz logističkih regresija na poduzorcima muškaraca i žena. Korištene mjere uključile su indikatore visoke, popularne i svakodnevne kulture. Regresijski modeli pokazuju značajne rodne učinke samo kad je riječ o participaciji, ali ne i kad je riječ o ukusu. Međutim, analize unutar prediktora upućuju na to da rod modificira utjecaj svake od drugih ispitivanih varijabli: dobi, obrazovanja, zanimanja i mjesta stanovanja. Na temelju provedenih analiza može se zaključiti da žene u Hrvatskoj, osobito visokoobrazovane, imaju nešto širi repertoar kulturne potrošnje i glazbenih ukusa od muškaraca te da više participiraju u visokoj kulturi. Kulturna potrošnja i glazbeni ukusi muškaraca su pak izrazitije okrenuti muški identificiranoj popularnoj kulturi. Kad je riječ o neparticipaciji, rodna podjela uočljiva je

u velikim gradovima i na selu, pri čemu u oba slučaja dominantno ne participiraju žene. U slučaju participacije u svakodnevnoj kulturi, muškarci su nadzastupljeni u velikim gradovima, a žene na selu.

Ključne riječi: rod, kulturna participacija, glazbeni ukus, Hrvatska

## ZAHVALE

Zahvaljujemo kolegi dr. sc. Filipu Užareviću na tehničkoj pomoći pri obradi poduzoraka i kolegici Ivi Žunić, mag. soc., mag. psych. (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar) na tehničkoj pomoći pri obradi tablica.

## 1. UVOD

U nešto manje od pola stoljeća koliko je proteklo od objavljivanja Bourdieuove (1979) analize o tome kako su povezani klasa i kultura u Francuskoj, istraživanja kulturne participacije postala su iznimno aktivno istraživačko polje u globalnim razmjerima. Bilo da ih detaljno istražuju ili samo podrazumijevaju, istraživanja te vrste uvijek su blisko povezana s nejednakom distribucijom resursa i reprodukcijom nejednakosti u društvu. Međutim, iako je "rod sveobuhvatni filter kroz koji individue doživljavaju svoj društveni svijet" a "potrošačke aktivnosti bitno rodno obilježene" (Bristor i Fischer, 1993: 519), pitanja rodnih razlika razmjerno dugo su ostala slabo pokrivena.

Iako su modeli koji objašnjavaju distribuciju kulturne potrošnje sadržavali rodnu dimenziju, ona je često ostajala na razini "kontrolne varijable", uz izostanak dubinske analize (Bihagen i Katz-Gerro, 2000). U svakom slučaju, pitanja rodnih razlika rijetko su igrala središnju konceptualnu ulogu u istraživanjima kulturnih praksi (Schroeder, 2003) do početka 21. stoljeća. Ipak, i iz ranih istraživanja kulturne participacije mogli smo doznati da postoje značajne razlike u aktivnostima muškaraca i žena u načinima provođenja slobodnog vremena. U empirijskim istraživanjima provedenim u više zapadnih zemalja (Belgija, Danska, Finska, Švedska, SAD) od početka 1980-ih uočeno je tako da žene više od muškaraca sudjeluju u tzv. "visokoj kulturi", odnosno da su sklonije posjećivati muzeje, koncerte klasične glazbe ili baletne predstave.[1] Otkad je Peterson (1992) konceptualizirao i sa suradnicima empirijski ovjerio (Peterson i Simkus, 1992; Peterson i Kern, 1996) pojam "svejedstva", koji se odnosi na širinu ukusa i otvorenost prema prevladavanju

[1] Razmjerno recentni pregled ovih istraživanja vidi u Lagaert (2018).

uspostavljenih hijerarhija kulturnih žanrova, pokazalo se da su žene zastupljenije i u ovoj kategoriji (Widdop i Leguina, 2015: 57). No iako je s vremenom prikupljena znatna građa o većoj uključenosti žena u aktivnosti povezane s visokom kulturom, objašnjenja mehanizama koji stoje iza te rodne razlike zasad su prilično skromna (Lagaert, 2018: 2; Christin, 2012: 424–428). Kad je pak riječ o rodnim razlikama u kulturnom ukusu, one se prije 21. stoljeća gotovo uopće nisu znanstveno tematizirale (Lagaert, 2018: 1–2).[2]

S obzirom na to da su istraživanja kulturne participacije u Hrvatskoj u proteklih pola stoljeća bila vrlo slabo razvijena (Petrić i Tomić-Koludrović, 2022), empirijski ovjerenih spoznaja o rodnim razlikama u tom području još je manje nego drugdje. S obzirom na oskudnost prethodnih spoznaja u području, ovim člankom želimo početno obuhvatnije istražiti razlike u kulturnoj participaciji i ukusima muškaraca i žena u Hrvatskoj, na temelju rezultata istraživanja provedenog koncem 2017. i početkom 2018. na nacionalno reprezentativnom uzorku.

Svrha rada jest pridonijeti spoznajama o rodnim razlikama u kulturnoj participaciji i glazbenim ukusima u Hrvatskoj. Cilj je utvrditi postoje li rodne razlike u spomenutim područjima, kao i to koliko su stabilne kad se uzmu u obzir sociodemografske značajke ispitanika/ca, odnosno društvene nejednakosti koje one impliciraju. Kao što će postati jasno iz pregleda prethodnih istraživanja, u Hrvatskoj dosad nije bilo radova o rodnim razlikama u kulturnoj participaciji koji bi nastali na temelju primarnih podataka iz istraživanja provedenih na probabilističkim uzorcima. Jedini objavljeni rad o temi (Tonković, Marcelić i Krolo, 2017) nastao analizom nacionalno reprezentativnog uzorka temelji se na podacima Eurobarometra, prikupljenim instrumentom koji je ispitivao ograničen broj kulturnih sadržaja, a nije uopće ispitivao podatke o ukusu niti se bavio povezanošću roda s drugim prediktorima kulturne participacije. Ovim radom namjeravamo popuniti prazninu u području i stvoriti temelj za praćenje promjena i buduće usporedbe u nacionalnom i međunarodnom kontekstu. U nastavku teksta najprije donosimo pregled prethodne literature o temi koju istražujemo. Slijede zatim istraživačka pitanja na koja ovim člankom pokušavamo odgovoriti, prikaz načina prikupljanja podataka, provedenih analiza i njihovih rezultata te rasprava sa završnim napomenama.

---

[2] Valja ipak spomenuti da se u LeBlanc i dr. (1999) navodi niz od deset studija tog autora i suradnika o načinu formiranja glazbenih preferencija, objavljenih između 1979. i 1996., kojima je zajednička spoznaja da i dob i rod imaju utjecaja na glazbene preferencije, no da u slučaju roda dokazi nisu snažni. Ipak, u ranijim pregledima teme, pokazalo se da "žene imaju širi glazbeni ukus od muškaraca" (Reimer, 1965: 151), kao i da adolescentice imaju konzistentno pozitivniji stav o glazbi nego adolescenti (Crowther i Durkin, 1982) te da pokazuju manje odbojnosti prema "ozbiljnim" glazbenim stilovima (Hargreaves, Comber i Colley, 1995). Na temelju komparativnog istraživanja SAD, Grčke i Koreje, LeBlanc i dr. (1999) zaključuju da se varijable dobi, zemlje (tj. "kulturnog okoliša") i roda javljaju kao značajni utjecaji na glazbeni ukus, ali svaki put u drukčijim dvosmjernim ili trosmjernim interakcijama.

## 2. PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Za razliku od mnogih zapadnih zemalja u kojima se u redovitim razmacima provode nacionalno proporcionalna anketna ispitivanja o sudjelovanju u kulturi (vidi pregled u Otte i Binder, 2015), u Hrvatskoj nema sustavnih istraživanja koja bi se bavila kulturnim navikama i potrebama građana/ki u svrhu planiranja razvoja publike (Primorac, Obuljen Koržinek i Uzelac, 2017) Način prikupljanja podataka o području kulture na razini Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva kulture i medija te ostalih javnih tijela – nedostatan je (Primorac, 2021: 134). On ne može osigurati podatke potrebne za kompleksne obrade u području (Petrić i Tomić-Koludrović, 2022: 259) pa tako ni kad je riječ o istraživanju rodnih razlika u kulturnoj participaciji.

Prvi empirijski ovjereni podaci o razlici u kulturnoj participaciji muškaraca i žena na nacionalnoj razini potječu iz istraživanja Eurobarometar 79.2 iz 2013., provedenog na reprezentativnom uzorku hrvatskih građana/ki starijih od 15 godina. Podatke iz tog istraživanja obradili su Tonković i dr. (2017) te, uz ostalo, utvrdili da u Hrvatskoj žene više sudjeluju i u javnoj i u privatnoj kulturnoj potrošnji od muškaraca. Takav nalaz konzistentan je s nalazima sličnih istraživanja u drugim zemljama. Međutim, autori/ca se u svojim analizama nisu bavili povezanošću roda s drugim prediktorima kulturne potrošnje (poput stupnja obrazovanosti ili dobnih i rezidencijalnih razlika) nego navode da su za to potrebna daljnja istraživanja uz upotrebu razrađenijih mjernih instrumenata (Tonković i dr., 2017: 204).

Jedno od rijetkih empirijskih istraživanja koje među istraživačkim pitanjima ima i ono eksplicite posvećeno rodnim razlikama u kulturnoj participaciji provedeno je 2014. godine na ciljanom uzorku stanovnika/ca u stambenim zgradama izgrađenim nakon 1990. u Zagrebu i mreži satelitskih gradova Zagrebačke županije.[3] Suprotno očekivanjima autorice (Adamović, 2017: 180), u ovom istraživanju nije se potvrdila pretpostavka o tome da su žene češće potrošačice visoke kulture od muškaraca, no pritom valja napomenuti da su aktivnosti klasificirane kao visoka kultura među anketiranima u ovom istraživanju bile zastupljene s neznatnom učestalošću ili ih uopće nije bilo (Adamović, 2017: 176). Kad je riječ o čitanju i posudbi knjiga u knjižnici, kao i ciljanom praćenju kulturnih programa na televiziji i radiju, pokazalo se međutim da u ovim aktivnostima statistički značajno učestalije sudjeluju žene, a isto vrijedi i za aktivno bavljenje umjetničkim i primijenjenim aktivnostima te obrazovanje kroz pohađanje različitih tečajeva i radionica.

Među drugim istraživanjima provođenima na neprobabilističkim uzorcima, koja u središtu nisu imala rodne razlike, ali o njima svjedoče svojim rezultatima, va-

[3] Koliko nam je poznato, uz istraživanje Adamović (2017), takvo pitanje postoji jedino još u istraživanju čiji su rezultati navedeni u Marcelić, Krolo i Tonković (2015).

lja izdvojiti ono provedeno 2015. i 2016. među učenicima/ama završnih razreda srednjih škola u šest najvećih urbanih središta NUTS2 statističke regije Jadranska Hrvatska (Tonković, Krolo i Marcelić, 2020). Rezultati tog istraživanja pokazali su, slično kao i u slučaju prethodno navedenog istraživanja (Adamović, 2017), da učenice statistički značajno više pohađaju formalno i neformalno obrazovanje u svim područjima kulture osim filma (Tonković i dr., 2020: 120), kao i različite aktivnosti povezane s visokom kulturom, poput knjižnica, muzeja, kazališta i koncerata klasične glazbe (Tonković i dr., 2020: 145), iako valja napomenuti da je za takve sadržaje zainteresirana tek manjina srednjoškolaca/ki (Tonković i dr., 2020: 159). Vrijedi zapaziti i to da je među učenicima/ama u jadranskoj regiji za odabir gimnazijskog obrazovanja važniji čimbenik klasna pripadnost majke nego oca (Tonković i dr., 2020: 110), a isto vrijedi i pri objašnjenju "rokersko-alternativne kulturne potrošnje" (Tonković i dr., 2020: 110), koja je među srednjoškolcima/kama još manje zastupljena nego visoka kultura.[4]

Kad je riječ o ukusu, koji su Tonković i dr. (2020: 140) ispitivali temeljem glazbenih preferencija, pokazala se veća sklonost učenica "popularno-zabavnom glazbenom ukusu" te veća sklonost učenika posjećivanju koncerata "elektroničke *underground* glazbe". Analize televizijskih preferencija pokazale su pak da su holivudski hit filmovi i sportske emisije i prijenosi više povezani s učenicima, dok su sapunice, *reality* emisije i emisije za mlade, ali i emisije sa stranom glazbom, češći odabir učenica (Tonković i dr., 2020: 193, 205). Govorimo li o sklonosti gledanju "domaćih televizijskih spektakala" ženski se rod, na podacima iz istog istraživanja, pokazuje osobito snažnim prediktorom (Krolo, Tonković i Marcelić, 2020).

Od rezultata ostalih istraživanja na neprobabilističkim uzorcima, valja spomenuti da su Tonković, Krolo i Marcelić (2014) pronašli da je u klasteru visoke kulture među anketiranim stanovnicima/ama Zadra starim između 20 i 34 godine izrazito visok udjel žena. S druge strane, u istraživanju provedenom među učenicima/ama srednjih škola u Zadru i Biogradu na Moru pokazalo se da je slušanje turbofolka značajno povezano sa ženskim spolom, pohađanjem religijskih obreda, religioznošću i netolerancijom prema homoseksualnosti te općenito konzervativnim i tradicionalnim vrijednostima (Marcelić i dr., 2015).[5] Kad je riječ o rodnim razlikama, nije

[4] Kad je riječ o mogućim unutarhrvatskim regionalnim ili mikroregionalnim razlikama, zanimljivo je spomenuti da je istraživanje provedeno u srednjim školama u središnjoj Hrvatskoj i zapadnoj Slavoniji pokazalo da, uz posjedovanje umjetničkih djela i instrumenata kod kuće, najveću prediktivnu vrijednost za kulturnu participaciju srednjoškolaca/ki ondje ima naobrazba oca (Mustapić, Milas i Dergić, 2022: 452). U jadranskoj regiji, Tonković i dr. (2020: 126) utvrdili su da je obrazovanje majke statistički značajno povezano s indeksom obrazovanja srednjoškolaca/ki u kulturi, dok se obrazovanje oca nije pokazalo značajnim.

[5] U istraživanju provedenom 2019. na Sveučilištu u Zagrebu, pokazalo se pak da studenti/ce "uvjerljivo najmanje preferiraju turbofolk glazbu" (Trbojević, 2019: 57), no tu se nisu zasebno analizirali rezultati za studente i studentice, iako se može napomenuti da su potonje činile 75,6% uzorka.

naodmet primijetiti da se na internetsku anketu kojoj je cilj bio utvrditi sociokulturni profil igrača i igračica videoigara u Hrvatskoj, 2014. godine odazvalo 3.055 muškaraca i tek 196 žena, što je u raskoraku s podacima iz nekih svjetskih istraživanja koja govore o sve većem udjelu žena u tom području (Krolo, Zdravković i Puzek, 2016: 33).

Na koncu ovog pregleda valja napomenuti, kao što su to već ranije učinili Tonković i dr. (2014: 290), da dostupna istraživanja provođena na većim uzorcima mladih u Hrvatskoj (npr. Ilišin i Radin, 2007) sadrže podatke povezane s kulturnom participacijom i preferencijama, no ovdje ih nismo prikazivali jer se ne bave izričito tim temama, nego su im u središtu interpretacijskog interesa širi konteksti društvenog života mladih. Nismo prikazali ni rezultate istraživanja na neprobabilističkim uzorcima koja su se bavila specifičnom temom prijenosa roditeljskog kulturnog kapitala na djecu i mlade (Krolo, Marcelić i Tonković, 2016; Boneta, Čamber Tambolaš i Ivković, 2017; Trbojević, 2019).

## 3. ISTRAŽIVAČKA PITANJA, PODACI I METODE

### 3.1. Istraživačka pitanja

U ovom smo se članku usmjerili na sljedeća istraživačka pitanja:

IP1: Postoje li rodne razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenom ukusu u Hrvatskoj?

IP2: Ako postoje, jesu li te razlike stabilne kad se uzmu u obzir i varijacije u dobi, obrazovanju, zanimanju, prihodima te urbano/ruralnoj pozadini?

### 3.2. Uzorak

U ukupnom uzorku (N = 1.210) bilo je 574 muškarca (47,4%) i 636 žena (52,6%). Podaci su prikupljani licem u lice, uz računalnu podršku procesu intervjuiranja (CAPI tehnika). Radi postizanja reprezentativnosti, korišten je dvoetapni stratificirani slučajni uzorak, koji je u prvoj etapi uzorkovanja bio određen prema proporcionalnoj veličini regija i naselja. U sljedećoj fazi koristio se slučajan izbor kućanstava kao sekundarnih jedinica izbora, temeljen na slučajnom izboru adresa za zadani broj na slučaj određenih polaznih točaka (engl. *random starting points method*) i preciznim procedurama izbora kućanstava od polazne točke (engl. *random walk method*). Konačno, metodom sljedećeg rođendana obavljao se slučajan izbor osobe unutar kućanstva kao konačne jedinice izbora.

## 3.3. Mjere

### 3.3.1. Kulturna participacija

Sudionici/e su prvo bili zamoljeni da iz popisa koji je uključivao devet izbora: (1) kino, (2) kazalište, (3) sportski događaj, (4) muzeji ili galerije, (5) koncert domaće glazbe, (6) koncert klasične glazbe, (7) restoran s glazbom uživo, (8) proslava sveca zaštitnika (kirbaj, proštenje, fešta) i opciju (9) "Nisam/Nije posjetio niti jedno od ovih mjesta", izaberu jedno mjesto ili događaj koji su najčešće posjećivali u posljednjih godinu dana. Također, sudionike/ce se pitalo da iz iste liste izaberu drugo najčešće posjećivano mjesto ili događaj u posljednjih godinu dana. U multinomijalnoj regresijskoj analizi participacije, ove su varijable rekodirane tako da su kazalište, muzej i koncert klasične glazbe spojeni u kategoriju "participacije u praksama visoke kulture", restoran sa živom glazbom i proslava sveca zaštitnika u kategoriju "participacije u svakodnevnim kulturnim praksama", dok su referentnu kategoriju "participacije u popularnim kulturnim praksama" činili kino, sportski događaj i koncert domaće glazbe.[6] U analizi poduzoraka, na temelju varijabli navedenih u gore prikazanom popisu opcija, stvorili smo devet *dummy* varijabli, po jednu za svaku od navedenih opcija iz popisa mjesta i događaja, pri čemu je vrijednost "1" označavala da je sudionik izabrao navedenu opciju kao prvu ili drugu najposjećeniju destinaciju, a "0" da ju nije naveo kao prvu ili drugu najposjećeniju destinaciju.

### 3.3.2. Glazbeni ukus

Slično kao i za kulturnu potrošnju, sudionike/ce se najprije pitalo da između ponuđenih 15 opcija izaberu jednu najdražu vrstu glazbe, a u sljedećem pitanju zamolilo ih se da među preostalim tipovima glazbe izaberu drugu najdražu vrstu. Ponuđene opcije bile su: (1) regionalna narodna glazba (klape, bećarac, i slično), (2) turbofolk, narodnjaci, (3) šlageri/starija zabavna glazba (Ivo Robić, Arsen Dedić, Tereza Kesovija, ...), (4) domaća zabavna glazba, (5) klasična glazba i opera, (6) jazz,

[6] Kategorije korištene u multinomijalnoj regresijskoj analizi participacije uobičajene su u istraživanjima u području. Iako se na njega nailazi tijekom 19. stoljeća i u međuratnom razdoblju, razlikovanje "visoke" ili "intelektualne" (engl. *highbrow*), kao kulture modernih društvenih elita, od "popularne" (odnosno "narodne") kulture kao kulture statusno nižih publika širene masovnim medijima na temelju komercijalnih interesa, u današnjem se značenju ustalilo u prvim desetljećima nakon Drugog svjetskog rata. Unatoč pokušajima nadilaženja ove dihotomije, bilo da je riječ o klasičnoj Gansovoj (1975) knjizi ili aktualnim doprinosima kulturnoj politici (Crossick i Kaszynska, 2016), ona nastavlja biti djelatna u empirijskim istraživanjima. Kategorija "svakodnevne kulture", kao dodatna specifikacija društvenih nejednakosti u području kulturnih izbora i praksi, ima pak svoj početak u ranim britanskim kulturnim studijima, točnije u glasovitom Williamsovom (1989 [1958]) eseju o tome da je "kultura obična".

(7) domaća rock glazba, (8) strana rock glazba, (9) strana pop glazba (Rihanna, Beyonce, Robbie Williams), (10) domaća pop glazba, (11) techno, (12) hip-hop, (13) hard rock i heavy metal, (14) DJ/clubbing (David Guetta, Carl Cox, ...), (15) neka druga glazba, koja? (pitanje otvorenog tipa). U odgovorima su se javile i tri opcije koje anketari/ke nisu nudili, ali su bili instruirani da ih zabilježe ako bi ih sudionici/e samoinicijativno naveli/e: (16) ne sluša glazbu, (17) ne zna i (18) ne želi odgovoriti. U multinomijalnoj regresijskoj analizi ukusa, kategorija "narodne glazbe" sastojala se od varijabli regionalne narodne glazbe te turbofolka i narodnjaka, uz koju je još korištena kategorija "klasična glazba i jazz", dok su referentnu kategoriju "popularne glazbe" činile opcije od (4) do (15).[7] U analizi poduzoraka, na temelju varijabli navedenih u gore prikazanom popisu opcija, stvoreno je 18 *dummy* varijabli, po jedna za svaku od navedenih opcija. Pri tome je vrijednost "1" označavala da je sudionik/ca izabrao navedenu opciju kao prvu ili drugu najdražu, a "0" da ju nije naveo kao prvu ili drugu najdražu. Sudionicima/ama je također postavljeno pitanje o tome koja im je glazba najodbojnija (ide im "na živce", uopće je ne vole). Tražio se samo jedan odgovor, uz ponuđene iste opcije kao i kod odgovora o najdražoj vrsti glazbe.[8]

## 3.4. Sociodemografske karakteristike

Uz pitanje o rodu, sudionike/ce se pitalo o razini obrazovanja (skala od 1 = bez osnovne škole, do 6 = magisterij znanosti, specijalizacija ili doktorat; M = 3,16, SD =0,89), a prikupljeni su i podaci o godini rođenja, iz čega je izračunata dob (M = 46,98, SD = 17,02) i veličini mjesta (skala od 1 = 2.000 i manje do 4 = više od 80.000; M =2,30, SD = 1,23).

U prva dva koraka u analizi (vidi odjeljak 3.5.), korišteni su i podaci o prihodima i zanimanjima. U ova dva koraka, da bi analiza bila moguća, bilo je nužno dodatno rekodirati varijable obrazovanja ("osnovno i srednjoškolsko obrazovanje" naspram

[7] Kategorije korištene u multinomijalnoj regresijskoj analizi glazbenog ukusa određene su na temelju dobre prakse prethodnih istraživanja u području te rezultata pojedinih istraživanja u Hrvatskoj. U skladu s Bourdieuovom (1979) tvrdnjom da upravo glazba proizvodi najizrazitiji oblik distinkcije, u istraživanjima ukusa najčešće se koriste indikatori glazbenih preferencija. Prethodno istraživanje (Tomić-Koludrović i dr., 2025) pokazalo je da se indikatori koji čine kategoriju "narodna glazba" povezuju s lociranošću u društvenom prostoru koju karakterizira slabija obrazovanost i prihodi te ruralnost. Indikatori kategorije "klasična glazba i jazz" općenito se povezuju s višom obrazovanošću i društvenim položajem, odnosno ukusom nekadašnjih modernih društvenih elita. Indikatori "popularne glazbe", baš kao u Gansovoj (1975) koncepciji "popularne kulture", odnose se na pluralniji skup različitih kulturnih izbora statusno nižih publika.

[8] Mjera koja ispituje koja je glazba ispitanicima/ama najodbojnija uvrštena je na tragu postavke Bryson (1996) o tome da ovakvi izbori svjedoče o "simboličkom isključivanju", odnosno predstavljaju osnovu kulturnog i društvenog razgraničenja.

"visokoškolsko obrazovanje"[9]) te zanimanja (poljoprivrednici/e i nekvalificirani radnici/e spojeni su s kvalificiranim i zanatskim u radnička zanimanja, a uz njih su varijable bile i uslužna, službenička i stručnjačka zanimanja). Razlog tomu je što su niže obrazovanje i manualna zanimanja bili gotovo savršeni prediktori zavisnih varijabli. Njihovi ukus i participacija su izrazito asimetrični (engl. *skewed*), što je kao jedinu mogućnost ostavilo spajanje kategorija. Također, nismo bili u mogućnosti koristiti indikatore o posjedima, jer je u odgovorima na ovo pitanje bilo više od 500 nedostajućih odgovora. Dob i prihodi ušli su u analizu kao kontinuirane varijable.

## 3.5. Metode

Da bismo na temelju pribavljenih podataka pokušali odgovoriti na postavljena istraživačka pitanja, proveli smo analize u tri koraka. U prvom koraku, provedene su multinomijalne logističke regresije, koje testiraju koji je vjerojatan pozitivan ishod za jednu ili više numeričkih i/ili kategorijskih varijabli. S obzirom na to da se željelo proučiti participaciju i ukus, kreirana su dva zasebna modela. Zatim je, u drugom koraku, upotrebom hi-kvadrat testova, proučena povezanost participacije/ukusa i roda unutar kategorija značajnih regresijskih prediktora.[10] Ova analiza uspoređuje opažene i očekivane frekvencije dviju varijabli. Ako su povezane, izgledi da se dobije određenu vrijednost za jednu varijablu povezuju se s vrijednošću druge varijable. U trećem koraku, provedene su logističke regresijske analize na poduzorcima muškaraca i žena. Svrha svakog od ovih koraka objašnjena je u uvodnom dijelu prezentacije njime postignutih rezultata.

---

[9] Iako bismo preferirali razrađeniju skalu obrazovnih kategorija, naša prethodna istraživanja opravdavaju ovakav pristup. Kako na europskoj razini (Cvetičanin i dr., 2025), tako i u Hrvatskoj (Tomić-Koludrović i dr., 2025), rezultati pokazuju da se najvažnije razlike u kulturnoj participaciji i ukusu javljaju upravo između ispitanika/ca sa sveučilišnim i još višim obrazovanjem te onih čije su obrazovne kvalifikacije na nižim razinama.

[10] U dijelu ovih analiza koje se tiču dobi, korištena je podjela uzorka na sljedeće dobne grupe: *baby boom* generacija (1946. – 1964.) i tiha generacija (1938. – 1945.), generacija X (1965. – 1980.), stariji milenijalci/ke (1981. – 1989.), generacija Z (1997. – 2000.) i mlađi milenijalci/ke (1990. – 1996.). Kao osnova ove podjele poslužila je međunarodno široko prihvaćena i medijski eksploatirana podjela Pew Research Center (2015), prilagođena uzorku (koji je obuhvaćao osobe koje su 2018. imale između 18 i 80 godina) te specifičnostima hrvatskog društvenog konteksta. Naime, naša su prethodna istraživanja (Petrić, Derado i Tomić-Koludrović, 2025; Petrić, Tomić-Koludrović i Žunić, 2025) pokazala da bi generaciju milenijalaca/ki, koju Pew Research Center (Dimock, 2019) postavlja u vremenski okvir 1981. – 1996., bar kad je riječ o kulturnoj potrošnji, uputno razdijeliti na starije milenijalce/ke i mlađe milenijalce/ke, jer potonji u tom pogledu pokazuju više sličnosti s pripadnicima generacije Z. Uz to, pripadnici tihe generacije i generacije Z spojeni su s drugim dobnim kategorijama jer ih je malo u uzorku.

# 4. REZULTATI

## 4.1. Multinomijalna regresijska analiza

Svrha ove preliminarne analize je identificirati razlike u participaciji i preferencijama (ukusu), s obzirom na dostupne demografske podatke, uključujući i rod. Procijenjeni omjeri izgleda, njihove standardne greške i razine značajnosti prikazani su u tablicama 1 i 2, dok tablice D1[11] i D2 prikazuju njihove detaljne ishode. Procijenjeni koeficijenti veći od jedan znače da su nakon kontroliranja preostalih varijabli ispitanici/e s tom karakteristikom skloniji participirati/preferirati određenu aktivnost u odnosu na referentnu kategoriju (participacija u popularnoj kulturi i popularnom ukusu). Isto tako, vrijednosti manje od jedan indiciraju da je, nakon kontroliranja preostalih varijabli, manje vjerojatno da ispitanici/e s tom karakteristikom participiraju/preferiraju određenu aktivnost u usporedbi s referentnom kategorijom.

Ukupno gledano, model za participaciju s prediktorima značajno je bolji te prema vrijednosti Cox i Snell pseudo-R kvadrata, objašnjava približno 28,8% ukupne varijance. Procijenjeni koeficijenti iz Tablice 1 pokazuju da sve varijable osim prihoda imaju statistički značajne učinke. Najjači prediktori kulturne participacije su rod, obrazovanje i zanimanje. Vidimo da je vjerojatnije da će ispitanice (žene) participirati u visokoj ili svakodnevnoj kulturi, a ispitanici (muškarci) u popularnoj kulturi. Vjerojatnije je da će ispitanici/e koji/e izjavljuju da nisu aktivni u kulturi imati završenu samo osnovnu školu ili srednjoškolsko obrazovanje, ili će raditi u poljoprivredi/NKV/KV/zanatskim[12] zanimanjima. Kad je riječ o dobi, pokazuje se da što su ispitanici/e stariji, to je vjerojatnije da će pohađati događaje i ustanove visoke kulture ili biti kulturno dezangažirani. Također, vjerojatnije je da će seosko stanovništvo sudjelovati u aktivnostima svakodnevne kulture.

[11] Tablice koje su prikazane u Dodatku označene su slovom “D“ pred brojem tablice.

[12] Skraćenice “NKV“ i “KV“ koriste se (ovdje i u tablicama) za kategorije “nekvalificirani i niskokvalificirani radnici“, odnosno “kvalificirani radnici, uključujući i bolničke sestre“.

Tablica 1. Multinomijalna regresija participacije prema sociodemografskim varijablama (referentna kategorija: Popularna kultura). (N = 741)

| Zavisna varijabla Participacija (ref. Popularna kultura) | Nezavisne varijable | | Exp(B) | Std. Error | Sig. |
|---|---|---|---|---|---|
| Participacija u praksama visoke kulture (kazalište, muzej, koncert klasične glazbe) | **Dob** | | **1,055** | **0,010** | **0,000** |
| | Prihod | | 0,864 | 0,155 | 0,347 |
| | Obrazovanje (ref. Osnovno i srednjoškolsko) | Visokoškolsko | 0,993 | 0,406 | 0,986 |
| | Zanimanje (ref. Uslužni.) | Polj./NKV/KV/Zanat | 0,489 | 0,464 | 0,124 |
| | | Služb. | 1,054 | 0,405 | 0,896 |
| | | Stručn. | 0,989 | 0,542 | 0,984 |
| | **Rod (ref. Muškarci)** | **Žene** | **2,727** | **0,312** | **0,001** |
| | Mjesto (ref. Grad) | Selo | 0,735 | 0,437 | 0,480 |
| | | Veliki grad | 1,388 | 0,357 | 0,359 |
| Participacija u svakodnevnim kulturnim aktivnostima (restoran sa živom glazbom, proslava sveca zaštitnika) | **Dob** | | **1,042** | **0,007** | **0,000** |
| | Prihod | | 1,018 | 0,105 | 0,869 |
| | Obrazovanje (ref. Osnovno i srednjoškolsko) | Visokoškolsko | 0,723 | 0,330 | 0,326 |
| | Zanimanje (ref. Uslužni.) | Polj./NKV/KV/Zanat | 1,476 | 0,266 | 0,144 |
| | | Služb. | 0,726 | 0,320 | 0,317 |
| | | Stručn. | 0,867 | 0,428 | 0,739 |
| | **Rod (ref. Muškarci)** | **Žene** | **1,713** | **0,214** | **0,012** |
| | **Mjesto (ref. Grad)** | **Selo** | **1,648** | **0,256** | **0,051** |
| | | Veliki grad | 0,602 | 0,272 | 0,062 |
| Neparticipacija | **Dob** | | **1,072** | **0,007** | **0,000** |
| | Prihod | | 1,055 | 0,111 | 0,631 |
| | **Obrazovanje (ref. Osnovno i srednjoškolsko)** | **Visokoškolsko** | **0,313** | **0,385** | **0,003** |
| | **Zanimanje (ref. Uslužni.)** | **Polj./NKV/KV/Zanat** | **2,244** | **0,284** | **0,004** |
| | | Služb. | 1,001 | 0,332 | 0,998 |
| | | Stručn. | 0,996 | 0,504 | 0,993 |
| | **Rod (ref. Muškarci)** | **Žene** | **2,071** | **0,225** | **0,001** |
| | Mjesto (ref. Grad) | Selo | 1,074 | 0,277 | 0,798 |
| | | Veliki grad | 0,999 | 0,273 | 0,997 |

Ukupni rezultati modela koji predviđa ukus su nešto slabiji i, prema vrijednosti Cox i Snell pseudo-R kvadrata, objašnjavaju približno 12,9% ukupne varijance.

Procijenjeni koeficijenti iz Tablice 2 pokazuju da, kad je riječ o ukusu, statistički značajne učinke imaju dob, obrazovanje i zanimanje, dok prema ovim analizama rod nema značajniji utjecaj. Za dobivene rezultate možemo reći da su očekivani. Naime, veća je vjerojatnost da će stariji/e ispitanici/e preferirati narodnu, kao i klasičnu i jazz glazbu, a mlađi su skloniji popularnoj. Nadalje, kad je riječ o preferencijama prema klasičnoj i jazz glazbi, vidimo da je znatno vjerojatnije da će ovaj obrazac pokazivati visokoškolski obrazovani/e ispitanici/e. Za razliku od toga, vjerojatnije je da će ispitanici/e iz poljoprivrednih, NKV, KV i zanatskih zanimanja preferirati narodnu glazbu.

Tablica 2. Multinomijalna regresija ukusa prema sociodemografskim varijablama (referentna kategorija: Popularna glazba). (N = 720)

| Zavisna varijabla Ukus (ref. Popularna glazba) | Nezavisne varijable | | Exp(B) | Std. Error | Sig. |
|---|---|---|---|---|---|
| Narodna (tradicionalna i novokomponirana) | **Dob** | | **1,025** | **0,006** | **0,000** |
| | Prihod | | 0,902 | 0,090 | 0,252 |
| | Obrazovanje (ref. Osnovno i srednjoškolsko) | Visokoškolsko | 0,675 | 0,301 | 0,193 |
| | **Zanimanje (ref. Uslužna)** | **Polj./NKV/KV/Zanat** | **1,706** | **0,233** | **0,022** |
| | | Služb. | 1,195 | 0,279 | 0,524 |
| | | Stručn. | 1,177 | 0,396 | 0,681 |
| | Rod (ref. Muškarci) | Žene | 0,819 | 0,180 | 0,267 |
| | Mjesto (ref. Grad) | Selo | 1,473 | 0,217 | 0,074 |
| | | Veliki grad | 0,755 | 0,230 | 0,222 |
| Klasična glazba + jazz | **Dob** | | **1,068** | **0,016** | **0,000** |
| | Prihod | | 0,978 | 0,256 | 0,930 |
| | **Obrazovanje (ref. Osnovno i srednjoškolsko)** | **Visokoškolsko** | **3,341** | **0,616** | **0,050** |
| | **Zanimanje (ref. Uslužna)** | **Polj./NKV/KV/Zanat** | **0,243** | **0,738** | **0,055** |
| | | Služb. | 0,379 | 0,657 | 0,139 |
| | | Stručn. | 0,500 | 0,768 | 0,367 |
| | Rod (ref. Muškarci) | Žene | 0,893 | 0,464 | 0,807 |
| | Mjesto (ref. Grad) | Selo | 0,419 | 0,865 | 0,315 |
| | | Veliki grad | 2,071 | 0,554 | 0,188 |

## 4.2. Rodne razlike unutar prediktora

Regresijski modeli pokazuju značajne rodne učinke samo kad je riječ o participaciji. Međutim, na temelju drugih svojih istraživanja (Petrić i dr., 2024), pretpostavljamo da postoje stanovite razlike unutar statistički značajnih prediktora kad ih se podijeli na muškarce i žene. Stoga smo u sljedećem koraku proučavali postoji li povezanost između ukupnog kulturnog angažmana (participacije i ukusa) kad dob, zanimanje, obrazovanje i mjesto stanovanja variraju za ispitanike (muškarce) i ispitanice (žene). Takva analiza pruža veću granularnost, potrebnu da bi se razjasnila relativna snaga i značaj rodnih razlika. Da bi se to učinilo, priređene su tablice kontingencije za rod (redak) i participaciju/ukus (stupac), za svaku kategoriju prediktorskih varijabli. Potom su izračunani hi-kvadrat testovi za nastale tablice i uspoređeni su s rezultatima testa za sve preostale kategorije varijable.

Varijabla u kojoj smo pronašli značajne razlike u participaciji i u ukusu je dob. Kad je riječ o participaciji, kad razmotrimo distribuciju u svakoj generaciji prema rodu (Tablica D3), naš najvažniji nalaz je da ispitanici (muškarci) i ispitanice (žene) divergiraju samo unutar starijih grupa (generacije X, rođene između 1965. i 1980., te grupe koju u našem uzorku čine pripadnici/e *baby boom* i tihe generacije, odnosno ispitanici/e rođeni/e između 1938. i 1964.). Razlike otkrivaju da, proporcionalno, žene iz generacije X i *baby boom*/tihe generacije sudjeluju u visokoj kulturi više od muškaraca, dok su muškarci nadzastupljeni u participaciji u popularnoj kulturi. Također, muškarci iz generacije X angažiraniji su u svakodnevnoj kulturi (što je suprotno mlađim grupama), a žene iz *baby boom*/tihe generacije nadzastupljene su u neparticipaciji. Zanimljivo je da, kad je riječ o ukusu (Tablica D5), razlike nalazimo samo među ispitanicima/ama iz generacije X, gdje proporcionalno više muškaraca preferira narodnu i klasičnu/jazz glazbu, a više žena popularnu glazbu.

Kad je riječ o obrazovanju (Tablica D7), rodne razlike nalazimo u obje analizirane kategorije (tj. i kod visokoškolski obrazovanih i kod onih s osnovnom i srednjom školom). Među onima koji nemaju visokoškolsko obrazovanje, žene su proporcionalno nadzastupljene u preferiranju visoke i svakodnevne kulture, kao i u neparticipaciji. Muškarci su jasno nadzastupljeni u participaciji u popularnim kulturnim oblicima. Ovi su obrasci slični i među ispitanicima/ama s visokoškolskim obrazovanjem, ali s izrazitijim rodnim razlikama u slučaju visoke i svakodnevne kulture, a manje izrazitim u slučaju popularne kulture te neustanovljivim među neparticipantima/cama. Rodne razlike su ponovno manje izrazite u pogledu ukusa (Tablica D9), gdje se na statistički značajne diskrepancije nailazi samo među ispitanicima/ama s visokoškolskim obrazovanjem. U toj je kategoriji jasno da su žene nadzastupljene u preferiranju popularne glazbe, a muškarci među onima koji vole narodnu glazbu.

U slučaju zanimanja (Tablica D11), nalazimo izrazite razlike u participaciji ispitanika (muškaraca) i ispitanica (žena). Žene su nadzastupljene u participaciji u visokoj kulturi samo u stručnjačkim i službeničkim zanimanjima. Muškarci su nadzastupljeni u participaciji u popularnoj kulturi u svim kategorijama zanimanja osim među stručnjacima, a žene u službeničkim i uslužnim zanimanjima u kategoriji neparticipacije. Pokazalo se također da u stručnjačkim i službeničkim profesijama u svakodnevnoj kulturi sudjeluje više muškaraca nego žena. (Međutim, u uslužnim zanimanjima u njoj sudjeluje više žena.) Analizom varijabli ukusa (Tablica D13) ne nalazimo rodne razlike unutar pojedinih kategorija zanimanja.

Konačno, mjesto stanovanja (Tablica D15) otkriva rodne razlike jedino za participaciju, a ne i za ukus (Tablica D17). Te rodne razlike, međutim, slijede gotovo potpuno iste obrasce kod stanovnika/ca sela, gradova i velikih gradova: žene su nadzastupljene u participaciji u visokoj kulturi, a muškarci u popularnoj kulturnoj participaciji. U slučaju participacije u svakodnevnoj kulturi, muškarci su nadzastupljeni jedino u velikim gradovima. Zanimljivo je primijetiti da su neparticipanti/ce nejednako distribuirani/e samo u selima i velikim gradovima. U oba slučaja u ovoj su kategoriji nadzastupljene žene.

Ukupno gledano, rezultati naših analiza pokazali su da rod modificira utjecaj svake od drugih ispitivanih varijabli: dobi, obrazovanja, zanimanja i mjesta stanovanja. Govoreći sintetski, moglo bi se navesti sljedeće: (1) općenito govoreći, žene više participiraju u visokoj kulturi od muškaraca (što je konzistentno s nalazima istraživanja u drugim zemljama); (2) u svim ispitivanim dimenzijama, utjecaj roda značajniji je na kulturnu participaciju, nego na ukus; (3) kad je riječ o dobi, rodne razlike javljaju se samo kod starijih generacija, posebno u slučaju kulturne participacije, dok su mlađe generacije u tom pogledu prilično homogene; (4) u svim obrazovnim kategorijama, žene participiraju više u visokoj i svakodnevnoj kulturi, a muškarci više u popularnim kulturnim oblicima; (5) kad je riječ o zanimanjima, pokazuje se da žene više participiraju u visokoj kulturi jedino u slučaju stručnjačkih i službeničkih zanimanja, dok muškarci s tim zanimanjima više participiraju u svakodnevnoj kulturi; (6) u svim tipovima naselja, žene su nadzastupljene u participaciji u visokoj kulturi a muškarci u popularnoj kulturi. Kad je, pak, riječ o neparticipaciji, rodna podjela uočljiva je u velikim gradovima i selima, pri čemu u oba slučaja dominantno ne participiraju žene.

## 4.3. Logističke regresije na poduzorcima muškaraca i žena

Rezultati izneseni u prethodnom dijelu članka (4.2.) upućuju na to da postoje razlike i unutar poduzoraka žena i muškaraca, u zavisnosti od njihove dobi, obrazovanja, zanimanja i mjesta boravka. Stoga smo daljnje analize usmjerili identificiranju

tih finijih razlika. U tu smo svrhu proveli niz logističkih regresija u kojima su sklonosti konzumiranju različitih kulturnih sadržaja i glazbenih preferencija bile kriterijske varijable, a dob, stupanj obrazovanja i veličina mjesta prediktori.

Kao što je vidljivo iz Tablice D19, u kojoj su prikazane frekvencije izbora kulturnih sadržaja i glazbenih preferencija i kod muškaraca i kod žena, najčešći izbor bio je neposjećivanje mjesta ponuđenih u listi. Sljedeći najposjećeniji sadržaj bila je proslava sveca zaštitnika. U slučaju ukusa, najčešće navedena kao prva ili druga najdraža vrsta glazbe bila je domaća zabavna, a najčešće navedena kao najodbojnija bila je turbofolk.

Najrjeđe naveden izbor kulturnih sadržaja i kod muškaraca i kod žena bili su posjeti koncertima klasične glazbe. Nadalje, najrjeđe spomenuti kao prvi ili drugi najdraži tip glazbe bili su hip-hop među muškarcima te DJ/clubbing među ženama. Najrjeđe spomenuti kao najodbojniji tip glazbe bili su domaća zabavna glazba među muškarcima te DJ/clubbing među ženama.

### 4.3.1. Analiza na poduzorku žena

S obzirom na to da su neki od ponuđenih sadržaja bili rijetko izabrani kao najčešće favorizirani, odnosno najodbojniji (u slučaju glazbe), u logističkim regresijama zadržali smo samo sadržaje koje je odabralo 30 ili više ispitanika/ca. Logističke regresije prvo su provedene na poduzorku žena. Tablica D20 pokazuje da su starije žene, u usporedbi s mlađima, znatno češće neparticipantice. Naime, one su kao najčešće ili drugo najčešće posjećeno u zadnjih godinu dana frekventnije navodile neodlaske ni na jedan od ponuđenih sadržaja. Starije žene, u usporedbi s mlađima, također su rjeđe posjećivale kino, sportske događaje, koncerte domaće glazbe i restorane s glazbom uživo. Nadalje, valja primijetiti da se i u poduzorku žena obrazovanje pokazalo kao dobar pokazatelj razine participacije. Obrazovanije žene, u usporedbi s manje obrazovanima, tako su češće navodile odlaske u kino, kazalište i muzeje i galerije, a rjeđe neodlaske ni na jedan od ponuđenih sadržaja. Konačno, žene iz većih naselja, u usporedbi sa ženama iz manjih naselja, češće su posjećivale kino i kazalište, a rjeđe proslave svetaca (kirbaje i sl.).

Tablica D21 prikazuje rezultate fokusirane na glazbene preferencije žena. Kad je riječ o dobi, jasno se pokazuju preferencije za tipove glazbe kojima su ispitanice bile socijalizirane u mladosti. Starije žene, u usporedbi s mlađima, bile su sklonije kao prvu ili drugu najdražu vrstu glazbe navoditi regionalnu glazbu, šlagere i klasičnu glazbu, a manje sklone navoditi turbofolk, domaći i strani rock, domaći i strani pop. U slučaju obrazovanja, primjetna je prilično jasna podjela između preferiranja globalnih (kod obrazovanijih) i lokalnih glazbenih žanrova (kod onih s nižom razinom obrazovanja). Obrazovanije žene, u usporedbi s manje obrazovanima, kao

prvu ili drugu najdražu vrstu glazbe tako su češće navodile klasičnu glazbu, domaći rock i strani rock te strani pop, a rjeđe regionalnu glazbu i turbofolk. Stanje je slično i kad je riječ o različitim tipovima naselja. Žene iz većih naselja, u usporedbi sa ženama iz manjih naselja, tako su češće navodile da im se sviđa strani rock, a rjeđe su navodile turbofolk i domaću zabavnu glazbu.

Tablica D22 prikazuje rezultate fokusirane na najodbojnije tipove glazbe među ženama. I oni slijede obrasce navedene u prethodnom pasusu. Pokazuje se tako da su starije žene, u usporedbi s mlađima, češće kao najodbojniji tip glazbe navodile techno, a rjeđe klasičnu glazbu, jazz i hard rock/heavy metal. Nadalje, obrazovanije žene, u usporedbi s manje obrazovanima, češće su kao najodbojniji tip glazbe navodile turbofolk, a rjeđe klasičnu glazbu. Konačno, žene iz većih mjesta, u usporedbi s ženama iz manjih mjesta, češće su navodile kao najodbojniji tip glazbe turbofolk, a rjeđe klasičnu glazbu i jazz.

### 4.3.2. Analiza na poduzorku muškaraca

Kad je riječ o participaciji, logističke regresije provedene na poduzorku muškaraca pokazuju stanovite razlike u odnosu na analize provedene na poduzorku žena, dok su obrasci ukusa sličniji. Najuočljivija razlika između starijih, manje obrazovanih muškaraca iz manjih naselja, u odnosu na mlađe, obrazovanije i one iz većih gradova, u tome je što prvi preferiraju participaciju u privatnom okruženju (ili ne participiraju), a drugi biraju javnu kulturnu participaciju.

Tablica D23 pokazuje da su stariji muškarci, u usporedbi s mlađima, kao najčešće ili drugo najčešće posjećeno u zadnjih godinu dana frekventnije navodili proslave svetaca (kirbaje i sl.) i neodlaske ni na jedan od ponuđenih sadržaja. S druge strane, stariji su muškarci rjeđe navodili posjete kinu, sportskim događajima i koncertima domaće glazbe. Obrazovaniji muškarci, u usporedbi s manje obrazovanima, češće su navodili kino, kazalište i restorane s glazbom uživo, a rjeđe neodlaske ni na jedan od ponuđenih sadržaja. Konačno, muškarci iz većih naselja, u usporedbi s onima iz manjih naselja, češće su posjećivali kino i kazalište, a rjeđe proslave svetaca (kirbaje i sl.).

Tablica D24 prikazuje rezultate fokusirane na glazbene preferencije muškaraca. I ovdje se, kao i kod žena, podjele javljaju u odnosu na razdoblje socijalizacije te izbor između globalnih i lokalnih glazbenih žanrova. Stariji muškarci, u usporedbi s mlađima, bili su skloniji kao prvu ili drugu najdražu vrstu glazbe navoditi regionalnu glazbu, šlagere i domaću zabavnu glazbu, a manje skloni navoditi turbofolk, domaći i strani rock, strani pop i techno. Obrazovaniji muškarci, u usporedbi s manje obrazovanima, kao prvu ili drugu najdražu vrstu glazbe češće su navodili domaći rock i strani rock te strani pop, a rjeđe turbofolk. Konačno, muškarci iz većih nase-

lja, u usporedbi s muškarcima iz manjih naselja, češće su navodili da im se sviđa strani rock, a rjeđe su navodili turbofolk.

Tablica D25 prikazuje rezultate fokusirane na najodbojnije tipove glazbe među muškarcima. Rezultati pokazuju da su stariji muškarci, u usporedbi s mlađima, češće kao najodbojniji tip glazbe navodili techno, a rjeđe jazz. Obrazovaniji muškarci, u usporedbi s manje obrazovanima, češće su kao najodbojniji tip glazbe navodili turbofolk, a rjeđe klasičnu glazbu. Konačno, muškarci iz većih mjesta, u usporedbi s muškarcima iz manjih mjesta, rjeđe su kao najodbojniji tip glazbe navodili klasičnu glazbu.

## 5. RASPRAVA

Iz prethodnog prikaza rezultata, vidljivo je da sve tri vrste analiza koje smo proveli pokazuju da između muškaraca i žena u Hrvatskoj postoje razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenim ukusima. Svaka od ovih analiza pritom rasvjetljava različite aspekte tih razlika: multinomijalna regresijska analiza zahvaća ih na razini uzorka, analize provedene unutar prediktora pokazuju ih s obzirom na dob (generaciju), obrazovanje, zanimanje i mjesto stanovanja, dok analize provedene na poduzorcima pokazuju internu dinamiku razlika unutar dviju rodnih kategorija.

No prije rasprave o uočenim razlikama, potrebno je ponoviti da je neposjećivanje kulturnih događaja i ustanova najčešći izbor i muškaraca i žena u Hrvatskoj. To se ne odnosi samo na visoku kulturu nego na sve ispitivane aktivnosti (dakle, i aktivnosti popularne i svakodnevne kulture, poput posjeta sportskim događajima, restoranima s glazbom uživo i proslavama sveca zaštitnika). Načelno bi se moglo reći da ovakvi rezultati istraživanja upućuju na to da je većina žena i muškaraca u Hrvatskoj nezainteresirana za kulturne događaje. Međutim, kao što pokazuju recentna istraživanja neparticipacije u kulturi (Heikkilä, 2022), nalazi koje smo dobili ne znače da kultura nije prisutna u životima ispitanika/ca, nego da se oni/e ne bave onim aktivnostima koje se uobičajeno mjere u sociološkim istraživanjima.[13]

Dosad provedena istraživanja prepreka kulturnoj participaciji na europskom uzorku, u kojima su sudjelovali/e i ispitanici/e iz Hrvatske (Cvetičanin i dr., 2025), pokazuju da su često navođeni razlozi nesudjelovanja u različitim vrstama kulturnih aktivnosti nedostatak novca ili vremena, ili pak nedostatna kulturna infrastruktura i kulturna ponuda. Kad je o potonje dvije kategorije riječ, valja napomenuti da je u Hrvatskoj dostupnost pojedinih kulturnih sadržaja smanjena u odnosu na socijalističko razdoblje, osobito u manjim mjestima i među onima koji se u recentnom

[13] S obzirom na navedeno, jedan od zadataka budućih istraživanja kulturne participacije u Hrvatskoj svakako je proučiti ono što se krije iza današnje oznake "neparticipacije".

javnopolitičkom diskursu nazivaju "socioekonomski nepovlaštenima". Tomu je tako pogotovo kad je riječ o onim sadržajima koje su nudili višenamjenski domovi kulture u ruralnim područjima, gdje je danas neparticipacija najveća.[14]

Kad je riječ o aktivnostima visoke kulture, uz produbljivanje društvenih nejednakosti, jedan od razloga nesudjelovanja u njima svakako je nedostatno obrazovanje, odnosno smanjenje obrazovnih sadržaja koji stvaraju naviku sudjelovanja u takvim aktivnostima.[15] Uz to, valja napomenuti da je u kulturnopolitičkoj paradigmi dominantnoj u 21. stoljeću, visoka kultura izgubila nekadašnji primat u odnosu na popularnu i svakodnevnu kulturu, odnosno da je rođenima nakon 1980. manje važna kao osnova distinkcije jer sada njezinu ulogu zauzimaju drugi oblici kulturne potrošnje (Roose, 2015: 568).[16] Konačno, nije zanemariv ni utjecaj društvenih medija i drugih internetski posredovanih sadržaja, za koje istraživanje provedeno na europskom uzorku pokazuje da su kod mladih u Hrvatskoj pretežno iz sfere svakodnevne kulture (Tomić-Koludrović i dr., 2025).

Kad je riječ o rodnim razlikama u neparticipaciji u mjerenim kulturnim aktivnostima, rezultati upućuju na to da su ovoj kategoriji nadzastupljene žene. Ovakav rezultat načelno bi se moglo tumačiti time što društveni čimbenici, uključujući i rodne norme i uloge, uvjetuju mogućnosti pristupa kulturi (Crane, 1994). Žene i u Hrvatskoj (Šikić-Mićanović, Zdravković i Anić, 2021) imaju znatno manje slobodnog vremena nego muškarci, pa tako i za bavljenje kulturnim aktivnostima. S obzirom na to da naši rezultati pokazuju da je kulturna dezangažiranost veća među starijima i manje obrazovanima, kao i među slabije plaćenim zanimanjima, može se pretpostaviti da na nju, uz slabije obrazovanje, utječu i niža primanja. Potonje osobito pogađa starije žene, s obzirom na to da su mirovine žena općenito niže

[14] Za razliku od nekih drugih socijalističkih zemalja, Hrvatska je uglavnom sačuvala ustanove čija je svrha bila omogućiti široki pristup kulturi, no došlo je do smanjenja financiranja njihovih programa kulturnog posredovanja i stvaralaštva (Višnić, 2016: 25). Detaljnije o kulturnim centrima u tranzicijskom razdoblju vidi u Tomašegović i Kardov (2023: 272–275). U tranzicijskom razdoblju prestao je i niz aktivnosti koje su se ticale kulturne ponude i amaterskog stvaralaštva u tvornicama i poduzećima, jer su raspadom socijalističke države nestali i modeli koje je ona uspostavila (Buhin, 2021: 485).

[15] Istraživanje kulturne participacije na europskom uzorku pokazuje da visokoškolski obrazovani ispitanici/e više sudjeluju u kulturi od onih sa srednjoškolskim obrazovanjem (Cvetičanin i dr., 2025). Pritom se, u Hrvatskoj, također pokazuje da je za sudjelovanje u kulturi važnije ispitanikovo/cino obrazovanje nego roditeljsko (Tomić-Koludrović i dr., 2025). Prema podacima Eurostata (2024), Hrvatska ima manje visokoobrazovanih od europskog prosjeka, a uz to se u srednjoškolskom obrazovanju smanjuju sadržaji povezani s umjetnošću, kulturom i kreativnim izražavanjem (Košćec i Bračun, 2011).

[16] O promjeni koja je nastupila svjedoči i recentno istraživanje britanske elite, u kojoj suvremeni oblik kulturne distinkcije karakterizira miješanje praksi visoke i svakodnevne kulture (Friedman i Reeves, 2020). Štoviše, taj oblik postizanja distinkcije javno naglašava svakodnevne kulturne prakse, u želji isticanja "običnosti, autentičnosti i kulturne povezanosti" (s onima koji/e nisu elita).

od onih koje primaju muškarci (DZS, 2019: 50), a ako je riječ o obiteljskim mirovinama umanjuju se za 30% u odnosu na mirovinu koju je imao preminuli suprug.[17] Financijske nemogućnosti otežavaju posjećivanje kulturnih događaja i mobilnost iz mjesta u kojima je slabija kulturna infrastruktura, a starija populacija često je opterećena i zdravstvenim poteškoćama, koje također smanjuju mogućnosti participacije u kulturi.

Međutim, kad je riječ o tipu kulturne potrošnje, baš kao i istraživanja u drugim zemljama, i naše pokazuje da žene u Hrvatskoj statistički značajno više sudjeluju u aktivnostima visoke kulture od muškaraca. Pritom je, uz ženski rod, prediktor većeg posjeta događajima i ustanovama visoke kulture također i (starija) dob.

Uzroke ove rodne razlike u kulturnoj potrošnji moguće je tumačiti na više načina. S jedne strane, može se slijediti nalaz Christin (2012), prema kojem se rodni jaz u participaciji u visokoj kulturi u prvom redu može povezati s razlikama u ranoj socijalizaciji žena i muškaraca.[18] Pritom, valja spomenuti i postavku iznesenu u Tepper (2000), prema kojoj se participacija u visokoj kulturi smatra prikladnijom za žene jer se s njima povezane aktivnosti percipiraju kao pasivne, privatne, nekompetitivne i akademske. Takva percepcija povezana je sa širim shvaćanjem rodnih uloga, ali i rodno diferenciranom organizacijom slobodnog vremena tijekom odrastanja, u kojoj se djevojčice usmjeravaju prema glazbi, plesu, umjetnosti, muzejima i čitanju (u starijim generacijama i prema ručnom radu i kuhanju), a dječaci prema sportu i tehnici.

Ovakve rodne razlike u ranoj socijalizaciji (Crespi, 2004), koje žene povezuju s profinjenošću i estetikom, a muškarce s natjecateljskim duhom i sportom, očito se rukovode tradicionalnim rodnim normama i raspodjelom rodnih uloga.[19] Nema sumnje da razvijanje interesa za različite tipove aktivnosti kod djevojčica i dječaka snažno utječe na njihovu kasniju rodno diferenciranu kulturnu participaciju. Ne

[17] Od početka 2023. godine iznos obiteljske mirovine za jednu članicu obitelji povećao se sa 70% na 77% (HZMO, 2023).

[18] Od sedam hipoteza o razlozima većeg sudjelovanja žena u visokoj kulturi, koje je na podacima iz SAD-a empirijski provjerila Christin (2012), ključnom se pokazala upravo ona povezana s ranom socijalizacijom, a pokazalo se da stanovitu "potpornu ulogu" u rodnom jazu prema visokoj kulturi igraju i varijable povezane sa zaposlenošću. Ovaj je nalaz važan zato što, bar u obrađivanom slučaju SAD-a, potvrđuje Bourdieuovu (1979) postavku o važnosti rane socijalizacije za kulturnu participaciju u odrasloj dobi.

[19] Katz Gerro i Meier Jæger (2015) tvrde da je malo dokaza o rodno specifičnoj kulturnoj socijalizaciji, kao i da su rodne razlike u participaciji u velikoj mjeri nepovezane s obitelji i njezinim socioekonomskim statusom. Međutim, ne treba smetnuti s uma da je istraživanje na kojem zasnivaju ovakve tvrdnje provedeno na razlikama u socijalizaciji braće i sestara unutar istih obitelji u tada vrlo egalitarnom danskom društvu.

treba zaboraviti ni da su žene u Hrvatskoj obrazovanije od muškaraca,[20] pa se njihova veća participacija u visokoj kulturi može tumačiti i postavkom prema kojoj bolje obrazovani posjeduju vještinu i motiviranost koja omogućuje bolje razumijevanje i veći užitak u ovom tipu kulturnih aktivnosti (Frey i Meier, 2006). Viša razina aspiracija žena prema obrazovanju i participaciji u visokoj kulturi mogla bi se tumačiti i nalazom da se ženske uloge brže moderniziraju od muških (Mühling, 2006; Tomić-Koludrović, 2015), što se može povezati sa željom za promjenom njihova strukturno nepovoljnijeg položaja u društvu.

S druge strane, rodne razlike koje vode prema većoj kulturnoj potrošnji žena u području visoke kulture mogle bi se tumačiti i dvjema postavkama povezanim s Bourdieuovim (1979) viđenjem homologije. Prva je postavka o feminizaciji visoke kulture u Hrvatskoj (Tomić-Koludrović, 2020). Druga naglašava da žene participacijom u visokoj kulturi povlače simboličke granice prema muškarcima, ali i ženama iz drugih mrežnih struktura (Kane, 2004).

Kao što je poznato, u Bourdieuovoj koncepciji, klasna struktura nekog društva izravno je povezana sa strukturom estetskih preferencija u njemu (Coulangeon i Lemel, 2009). Drugim riječima, kulturne prakse i ukuse članova društva određuje njihov klasni položaj, pri čemu je na vrhu hijerarhije ukus društvenih elita, u Bourdieuovom vremenu povezan s visokom kulturom. Prema Tomić-Koludrović (2020), razlozi za današnju feminizaciju visoke kulture u Hrvatskoj mogu se bar dijelom tumačiti time što je visoka kultura u postsocijalističkom razdoblju izgubila svoju nekadašnju legitimacijsku moć te je stoga manje atraktivna muškarcima kao mehanizam stjecanja i legitimiranja društvene moći. U situaciji kad visoka kultura prestaje signalizirati viši društveni položaj, muškarcima postaje sve manje važna.

Implikacije postavke o povlačenju simboličkih granica prema drugima (Kane, 2004) suprotne su onima iz prethodne postavke, utoliko što uključuju distinkciju, odnosno mogućnost legitimiranja vlastitog višeg društvenog statusa visokom kulturom. Iako je pitanje koliko je takva mogućnost još aktualna u uvjetima spomenute globalne erozije važnosti visoke kulture u odnosu na popularne i svakodnevne forme, svakako bi ju bilo vrijedno empirijski provjeriti u Hrvatskoj.[21]

---

[20] Prema podacima DZS (2019), tijekom cijeloga postsocijalističkog razdoblja u Hrvatskoj više žena nego muškaraca upisuje i završava gimnazijsko, umjetničko i visokoškolsko obrazovanje. Dok je, primjerice, 1960. godine 31,8% žena imalo visokoškolsko obrazovanje naspram 68,2% muškaraca, 2017. je visokoškolske diplome imalo 59,7% žena naspram 40,3% muškaraca. Takav je omjer prvi put statistički zabilježen 2005. godine i, uz male varijacije, do danas je isti (DZS, 2024). Kad je riječ o gimnazijskom obrazovanju, u njega se kontinuirano upisuje gotovo dvije trećine žena, a u srednje umjetničko obrazovanje gotovo tri četvrtine.

[21] Pri predloženim empirijskim istraživanjima svakako bi valjalo voditi računa i o tome da, bar prema literaturi iz kasnog 20. stoljeća koju citira Kane (2004: 106), žene – iako pripisuju veću važnost visokoj kulturi i češće participiraju u njoj – imaju manje mogućnosti pretvaranja kulturnog u

U aktivnostima svakodnevne kulture, na razini uzorka, u Hrvatskoj najviše participiraju žene, i to starije. Kao i kod visoke kulture, dob je i ovdje značajan prediktor, samo ga valja tumačiti drukčije. U ruralnom kontekstu, ženski rod i stariju dob sudionica u svakodnevnim kulturnim aktivnostima može se ponajprije povezati s njihovim tradicionalnim religijskim angažmanom (Ljubotina i dr., 2004). Na selu, žene često preuzimaju uloge čuvarica tradicije i religijskih običaja te su stoga češće sudionice religijskih rituala koji čuvaju zajedništvo, poput proslava sveca zaštitnika. Nadalje, u ruralnom kontekstu su manje mogućnosti za kulturne aktivnosti izvan religijskih događaja i restorana sa živom glazbom. Ovdje valja podsjetiti da analize unutar prediktora i poduzoraka pokazuju da u velikim gradovima muškarci (i to obrazovani, u stručnjačkim i službeničkim zanimanjima) više nego žene sudjeluju u svakodnevnoj kulturi. Može se pretpostaviti da na selu u restorane sa živom glazbom žene više odlaze u obiteljskom kontekstu. Sve u svemu, nadzastupljenost žena na selu u aktivnostima svakodnevne kulture može se tumačiti kao rezultat kombinacije kulturnih, društvenih i ekonomskih čimbenika koji ih snažnije povezuju s religijskim i obiteljskim običajima.

Kad je riječ o referentnoj kategoriji popularne kulture, u koju su bili uključeni posjeti kinu, sportskom događaju i koncertu domaće glazbe, ne samo da se na razini uzorka pokazalo da je vjerojatnije da će u njoj sudjelovati muškarci, nego su i analize unutar prediktora također pokazale da je to vjerojatnije prema bilo kojem postavljenom kriteriju, osim kad je riječ o stručnjačkim zanimanjima, gdje nema statistički značajnih rodnih razlika. Dakle, nema sumnje da se participacija u aktivnostima popularne kulture uključenima u upitnik dominantno odnosi na muškarce, kao i na osobe srednjeg obrazovanja i mlađe dobi iz gradske sredine. Kao i u slučaju veće participacije žena u visokoj kulturi, ovakvo se stanje može povezati s ranom socijalizacijom, ali također i čestom promocijom sportskih događaja kroz vizualne motive povezane s kompetitivnošću i energičnošću, kao i povezivanjem muških grupa u tribalne navijačke subkulture (Perasović i Mustapić, 2013). Bar kad je riječ o sportskim događajima i koncertima domaće glazbe, navedene se karakteristike mogu povezati s konceptom tradicionalne muškosti.

Kad je riječ o ukusima mjerenim glazbenim preferencijama, dobiveni rezultati mogli bi se tumačiti već spomenutom Bourdieuovom (1979) klasičnom postavkom prema kojoj su ukusi dominantno oblikovani klasnim položajem (koji u našem istraživanju indiciraju obrazovanje i zanimanje ispitanika/ca) te njemu pripadnim kul-

ekonomski kapital od muškaraca. U svakom slučaju, prema Kane (2004) veću participaciju žena u visokoj kulturi nije uputno povezivati samo s klasnim tumačenjima. U mjeri u kojoj to jest moguće, u budućim istraživanjima valjalo bi voditi računa i o tome da najnovije spoznaje upućuju na to da se u visokorazvijenim zemljama visok profesionalni i društveni status muškaraca i žena danas pokazuje nezasitnim svejedstvom u kulturi (Katz-Gerro i Sullivan, 2023), dakle tipom distinkcije koji uključuje intenzivnu potrošnju različitih oblika kulture.

turnim kapitalom, a ne rodnim razlikama. Na razini uzorka pokazuje se da stariji/e ispitanici/e u slabo plaćenim zanimanjima za koje su potrebne niske kvalifikacije preferiraju narodnu glazbu, a visokoobrazovani/e stariji/e ispitanici/e klasičnu glazbu i jazz. Potonje se može povezati i s postavkom da osobe s višim obrazovanjem imaju veću sklonost prema kompleksnijim glazbenim formama, jer njihova duža izloženost različitim obrazovnim sadržajima potiče estetsku osjetljivost i više vrednovanje umjetnosti i kulture (Wright, 2016). No kod mlađih ispitanika/ca (koji općenito preferiraju popularnu glazbu) ne pokazuju se ovakve razlike, što vjerojatno upućuje na kompleksnost životnostilskih elemenata klasnih položaja nastalih nakon socijalističkog razdoblja (Petrić i dr., 2022), kao i na specifičnosti hrvatskog školstva u istom razdoblju, u kojem je došlo do naglog povećanja broja visokoobrazovanih nakon tzv. "bolonjske reforme" (od 2005. godine). Skraćeni obrazovni ciklusi i smanjena nazočnost sadržaja visoke kulture u njima, očito manje utječu na razvijanje elitnog ukusa nego prethodni visokoškolski sustav.

Analize unutar prediktora pokazuju statistički značajne rodne razlike u ukusu samo kod visokoobrazovanih ispitanika te onih iz generacije X. Među visokoobrazovanima, i muškarci i žene u visokim postocima preferiraju popularnu glazbu, no žene ju preferiraju značajno više. Znatno manji postoci ispitanika/ca s visokim obrazovanjem preferiraju narodnu glazbu, no među njima to značajno više čine muškarci. Osim što to svjedoči o sociokulturnom profilu visokoobrazovanih muškaraca, na ovoj bi se obrazovnoj razini sklonost narodnoj glazbi mogla tumačiti kao reaktivna reafirmacija tradicionalnih i maskulinističkih vrijednosti u odnosu na one koje donosi globalizacija. U svakom slučaju, u medijskim prikazima sadržaja povezanih s narodnom glazbom, baš kao i kod ranije spomenutih sportskih događaja, također dominiraju "muške teme".

Rodne razlike koje se pokazuju u slučaju generacije X nešto je teže protumačiti. Dok se može reći da je očekivano to što, i u ovoj generaciji, više muškaraca preferira narodnu glazbu od žena, podatak da više muškaraca iskazuje preferenciju prema klasičnoj, a više žena prema popularnoj glazbi, obratan je u odnosu na očekivanja koja stvaraju drugi rezultati istraživanja (gdje žene dominiraju u visokoj, a muškarci u popularnoj kulturi). Ovakvo stanje moglo bi se tumačiti postavkom da je u generaciji X došlo do snažnije afirmacije popularne kulture kao legitimne u odnosu na prethodne generacije, pogotovo među ženama koje su u 1980-im godinama postale i aktivne protagonistice scene "novog vala", a ne samo pasivne sljedbenice prethodno dominantno muških omladinskih glazbenih scena (McRobbie, 1980). Drugim riječima, ovakvo bi tumačenje sugeriralo da je profil kulturne participacije i ukusa žena iz generacije X posljedica aktivnosti koje se mogu vidjeti kao rodno emancipacijske u odnosu na prethodno stanje.

Kad je riječ o simboličkim granicama, njih smo istražili pitanjem o najodbojnijem tipu glazbe, na tragu pristupa koji povlačenje takvih nevidljivih linija razdvajanja vide kao konceptualne razdjelnice koje ljudi koriste za klasifikaciju, vrednovanje i razumijevanje svijeta oko sebe, odnosno za razlikovanje "nas" i "njih" (Lamont i Lareau, 1988; Lamont, 1992; Bryson, 1996). U tom smislu, odbijanje određenog glazbenog stila predstavlja liniju društvenog i kulturnog (statusnog) isključivanja. Analize na poduzorcima muškaraca i žena pokazuju da je turbofolk glazba koja najsnažnije povlači simboličke granice, i kod obrazovanih muškaraca u odnosu na manje obrazovane muškarce, i kod obrazovanih žena u odnosu na manje obrazovane žene. Pokazalo se također da obrazovani muškarci i žene iz većih mjesta pokazuju manju odbojnost prema klasičnoj i jazz glazbi od onih manje obrazovanih i iz manjih mjesta.

Ovakvi rezultati slični su onima iz ranijih istraživanja na probabilističkim uzorcima,[22] a istraživanje na prigodnom uzorku studenata/ica Sveučilišta u Zagrebu (Trbojević, 2019: 57) također je pokazalo da od svih ponuđenih odgovora ispitanici/e "uvjerljivo najmanje preferiraju turbofolk glazbu". To bi sugeriralo da turbofolk u Hrvatskoj, bar kod visokoobrazovanih muškaraca i žena, i dalje označava da su "pojedina pjesma ili izvođač/ica isključeni iz hrvatskog kulturnog prostora, bilo zbog simboličko-geografske drugosti (istočne, balkanske ili srpske), neslaganja s hrvatskim glazbenim tradicijama, ili jednostavno zbog banalnosti" (Baker, 2007). S druge strane, očito je da je distanca prema turbofolku slabije izražena kod mlađih, slabije obrazovanih muškaraca i žena, koji žive u ruralnim područjima.

Analize na poduzorcima muškaraca i žena omogućile su nam stanoviti uvid u interne dinamike njihove kulturne participacije i ukusa, koje nisu vidljive kad se u analizi koriste agregatne kategorije, poput "visoke", "popularne" i "svakodnevne" kulture. Iz ovakvih usporedbi unutar poduzoraka vidi se da su mlađi muškarci i mlađe žene kulturno aktivniji od starijih. Osim toga, uočava se da uglavnom posjećuju događaje vezane uz popularnu kulturu. Kad je riječ o obrazovanima, upada u oči da se u usporedbi aktivnosti obrazovanih muškaraca u odnosu na manje obrazovane ne javlja kategorija posjećivanja muzeja i galerija, što nije slučaj u poduzorku žena. S druge strane, u istoj se usporedbi kulturnih aktivnosti obrazovanih i manje obrazovanih, kod obrazovanih muškaraca javljaju odlasci u restorane sa živom glazbom.

Spomenute se razlike možda mogu tumačiti time što ženski časopisi često promoviraju kulturne aktivnosti poput čitanja, umjetnosti i posjeta galerijama, a također pišu i o roditeljskim obvezama žena iz viših klasa (Lareau, 2003). Nadalje, nalazi

[22] U podacima empirijskog istraživanja provedenog 2015. godine u četiri zemlje jugoistočne Europe (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Srbija) pokazalo se da je simbolička distanca prema turbofolk glazbi najveća u Hrvatskoj (Petrić, Zdravković i Tomić-Koludrović, 2016).

istraživanja Kane (2004: 119) upućuju na to da guste (muške) mreže zasnovane na solidarnosti vode većem posjećivanju sportskih događaja, dok se posjeti muzejima i galerijama ne temelje na okupljanju većih grupa ljudi s istim fokusom pozornosti i emocionalno istim raspoloženjem. Za restorane sa živom glazbom može se reći da su izrazito muški identificirani oblik zabave, o čemu svjedoči i podatak da u njih u Hrvatskoj muškarci izlaze više od žena (Tomić-Koludrović i dr., 2025). U usporedbama u kojima se javljaju mlađi muškarci i žene razlike u posjećivanim sadržajima manje su nego kad je riječ o starijima. Ukupno gledano, participacija žena ipak je nešto šireg raspona i "elitnija". Taj se širi raspon, doduše na drugim kulturnim aktivnostima, pokazao i u ranije spomenutom tekstu Adamović (2017).

Na neke razlike koje pokazuju u istom smjeru, nailazimo u usporedbama unutar poduzoraka koje se odnose na glazbene preferencije. U usporedbi omiljenih glazbenih žanrova starijih žena u odnosu na mlađe tako se javlja klasična glazba, koja izostaje u usporedbi starijih muškaraca u odnosu na mlađe (tamo se, uz kategorije regionalne glazbe i šlagera, na koje nailazimo i kod žena, javlja domaća zabavna glazba). Isto tako, kod obrazovanih žena u odnosu na manje obrazovane, na prvom se mjestu javlja klasična glazba, koja ponovo izostaje u usporedbi glazbenih preferencija obrazovanijih i manje obrazovanih muškaraca (dok na domaći i strani rock te strani pop nailazimo i kod jednih i kod drugih). Konačno, strani rock javlja se u usporedbama glazbenih preferencija i muškaraca i žena iz većih naselja u odnosu na one iz manjih naselja, dok muškarci iz potonjih češće navode turbofolk, a žene turbofolk i domaću zabavnu glazbu kao omiljene glazbene žanrove.

Kao i u slučaju participacije, ovakvi rezultati ponovo upućuju na "elitniji" glazbeni ukus žena, a također i na njegov širi raspon: naime, ukus obrazovanijih žena, uz klasiku, uključuje i rock i pop, dok se klasika uopće ne javlja u usporedbama koje uključuju muškarce. Preferencije prema turbofolku i domaćoj zabavnoj glazbi, na koje se nailazi kod slabije obrazovanih u ruralnim područjima, imaju i klasnu komponentu, ako ih se tumači postavkom prema kojoj su "lokalni" glazbeni stilovi (u odnosu na "globalne") tipični za klasno niže pozicionirane ispitanike/ce (Cveticanin i Popescu, 2011). No i u ovom slučaju nailazimo na stanovitu razliku, koja se vidi u tome što uz turbofolk žene iz manjih naselja navode i ipak nešto "lakši" žanr domaće zabavne glazbe.

## 6. ZAKLJUČAK

Nakon što smo iznijeli i raspravili rezultate istraživanja, u odgovoru na prvo postavljeno istraživačko pitanje možemo zaključiti da postoje razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenim ukusima muškaraca i žena u Hrvatskoj. Općenito govoreći, na temelju provedenih analiza može se zaključiti da žene u Hrvatskoj, osobito visokoobrazovane, imaju nešto širi repertoar kulturne potrošnje i glazbenih ukusa u odnosu na muškarce. Kod kulturne potrošnje i glazbenih ukusa žena pritom je prominentnije uključena visoka kultura. S obzirom na veću raznolikost njihovih kulturnih repertoara, kod obrazovanih i/ili mlađih žena moglo bi se možda govoriti i o elementima svejedstva. Kulturna potrošnja i glazbeni ukusi muškaraca su pak izrazitije okrenuti muški identificiranoj popularnoj kulturi.

U odgovoru na drugo istraživačko pitanje možemo reći da rodne razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenom ukusu u Hrvatskoj variraju u skladu s razlikama u dobi, obrazovanju, urbano/ruralnoj pozadini te zanimanjima ispitanika/ca. Kao osobito snažni prediktori pojavljuju se dob i obrazovanje: stariji/e ispitanici/e ili participiraju u kulturi manje od mlađih, ili su skloniji visokoj kulturi i lokalnim glazbenim žanrovima starijeg datuma produkcije. Iako i kod mlađih ispitanika/ca postoje rodne razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenim ukusima, one su manje izražene nego kod starijih. Konačno, valja napomenuti da su rodne razlike u kulturnim repertoarima muškaraca i žena očito povezane i s klasnim razlikama. Na takav zaključak navode razlike u kulturnoj potrošnji i glazbenom ukusu povezane s razinom obrazovanosti, zanimanjem i urbano-ruralnom lociranošću ispitanika/ca.

Kao što navodi Christin (2012), istraživanja rodnih razlika u kulturnoj participaciji trebala bi uvijek uključiti više dimenzija, a smatramo da je i klasna pripadnost ispitanika/ca svakako jedna od njih te da je u hrvatskom slučaju valja dodatno detaljno istražiti. Nadalje, analize prikazane u ovom članku upućuju i na to da je produktivno istraživati generacijsku dimenziju kulturne potrošnje i glazbenih ukusa, odnosno detaljnije pristupiti istraživanju dobnih razlika u ovom području. Konačno, jasno je da se pojedini nalazi dobiveni anketnim ispitivanjima ne mogu detaljno tumačiti bez provođenja kvalitativnih istraživanja tematike, koja zasad u Hrvatskoj izostaju. Najveće ograničenje anketnog ispitivanja na temelju kojega je napisan ovaj članak odnosi se na izostanak digitalnih aktivnosti ispitanika/ca u kulturi u upitniku. To donedavno nije bila uobičajena praksa u istraživanjima kulturne participacije (Cvetičanin i dr., 2025), ali s obzirom na njihovu sve veću važnost ove bi aktivnosti svakako valjalo uključiti u buduća istraživanja.

## FINANCIJSKA POTPORA

Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom “Relacijski rodni odnosi u Hrvatskoj: modernizacijske i razvojne perspektive“ (HRZZ-IP-2016-06-6010) te Europska unija projektom “Promjene rodnih odnosa u Hrvatskoj“ (NextGenerationEU 01/08-73/23-2519-9).

## SUKOB INTERESA

Autori/ice izjavljuju da nema sukoba interesa.

## ETIČKO ODOBRENJE

Suglasnost Etičkog povjerenstva Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, br. 11-73/16-1124.

## PRISTUP PODACIMA I TRANSPARENTNOST

Podaci i analitičke procedure dostupne preko mrežnog Dodatka ovom članku preko poveznice https://ojs.srce.hr/rzs/libraryFiles/downloadPublic/482.

## LITERATURA

Adamović M (2017). Kulturna participacija stanovnika novih stambenih prostora u zagrebačkoj mreži naselja, *Sociologija i prostor*, 55(2): 167-185. https://doi.org/10.5673/sip.55.2.2.1

Baker C (2007). The Concept of Turbofolk in Croatia: Inclusion/Exclusion in the Construction of National Musical Identity. U: Baker C, Gerry CJ, Madaj B, Mellish L i Nahodilová J (ur.), *Nation in Formation: Inclusion and Exclusion in Central and Eastern Europe*. London: SSEES Publications, 139–158.

Bihagen E i Katz-Gerro T (2000). Culture Consumption in Sweden: The Stability of Gender Differences, *Poetics*, 27(5–6): 327–349. https://doi.org/10.1016/S0304-422X(00)00004-8

Boneta Ž, Čamber Tambolaš A i Ivković Ž (2017). Oblici roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbena socijalizacija djece rane i predškolske dobi, *Revija za sociologiju*, 47(1): 5–36. https://doi.org/10.5613/rzs.47.1.1

Bourdieu P (1979). *La distinction. Critique sociale de jugement*. Paris: Minuit.

Bristor JM i Fischer E (1993). Feminist Thought: Implications for Consumer Research, *Journal of Consumer Research*, 19(4): 518–536. https://doi.org/10.1086/209320

Bryson B (1996). Anything but Heavy Metal: Symbolic Exclusion and Musical Dislikes, *American Sociological Review*, 61(5): 884–899. http://dx.doi.org/10.2307/2096459

Buhin A (2021). Samoupravni preobražaj kulture kroz delegatsku prizmu: primjer Samoupravne interesne zajednice kulture općine Pula 1974. – 1990., *Časopis za suvremenu povijest*, 53(2): 467–487. https://doi.org/10.22586/csp.v53i2.13950

Christin A (2012). Gender and Highbrow Cultural Participation in the United States, *Poetics*, 40(5): 423–443. https://doi.org/10.1016/j.poetic.2012.07.003

Coulangeon P i Lemel Y (2009). The Homology Thesis: Distinction Revisited. U: Robson K i Sanders C (ur.). *Quantifying Theory: Pierre Bourdieu*. Dordrecht: Springer, 47–60. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9450-7_4

Crane D (1994). Introduction: The Challenge of the Sociology of Culture to Sociology as a Discipline. U: Crane D (ur.). *The Sociology of Culture: Emerging Theoretical Perspectives*. Oxford: Blackwell, 1–20.

Crespi I (2004). Socialization and Gender Roles within the Family: A Study on Adolescents and their Parents in Great Britain, *MCFA Annals*, 3(2): 1–8. https://web.archive.org/web/20180328180816id_/http://www.mariecurie.org:80/annals/volume3/crespi.pdf (28. svibnja 2024.)

Crossick G i Kaszynska P (2016). *Understanding the Value of Arts & Culture. The AHRC Cultural Value Project*. London: Arts and Humanities Research Council.

Crowther RD i Durkin K (1982). Sex- and Age-Related Differences in the Musical Behaviour, Interests, and Attitudes Towards Music of 232 Secondary School Students, *Educational Studies*, 8(2): 131–139. https://doi.org/10.1080/0305569820080206

Cvetičanin P i Popescu M (2011). The Art of Making Classes in Serbia: Another Particular Case of the Possible, *Poetics*, 39(6): 444–468. https://doi.org/10.1016/j.poetic.2011.09.006

Cvetičanin P, Pereira LP, Petrić M, Tomić-Koludrović I, Lebaron F i Zdravković Ž. (2025). Cultural Practices and Socio-Digital Inequalities in Europe: Towards a Unified Research Framework in Cultural Participation Studies, *Cultural Sociology*, 19(3): 326 –349. https://doi.org/10.1177/17499755231222520

Dimock M (2019). Defining Generations: Where Millennials End and Generation Z Begins. *Pew Research Center*, 17. siječnja. https://www.pewresearch.org/short-reads/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/ (28. svibnja 2024.)

DZS (2019). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2019*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. https://podaci.dzs.hr/media/xncn4llq/men_and_women_2019.pdf (28. svibnja 2024.)

DZS (2024). *Žene i muškarci u Hrvatskoj 2024*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. https://podaci.dzs.hr/media/jcxp1r2c/women_and_man_2024.pdf (20. prosinca 2024.)

Eurostat (2024). Population by Educational Attainment Level, Sex and Age. *Eurostat*, 12. prosinca. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/edat_lfs_9903/default/table (20. prosinca 2024.)

Frey BS i Meier S (2006). The Economics of Museums. U: Ginsburgh VA i Throsby D (ur.). *Handbook of the Economics of Art and Culture*. Amsterdam: North-Holland, 1017–1047.

Friedman S i Reeves A (2020). From Aristocratic to Ordinary: Shifting Modes of Elite Distinction, *American Sociological Review*, 85(2): 323–350. https://doi.org/10.1177/0003122420912941

Gans H (1975). *Popular Culture and High Culture: An Analysis and Evaluation of Taste*. New York: Basic Books.

Hargreaves DJ, Comber C i Colley A (1995). Effects of Age, Gender, and Training on Musical Preferences of British Secondary School Students, *Journal of Research in Music Education*, 43(3): 242-250. https://doi.org/10.2307/3345639

Heikkilä R (2022). *Understanding Cultural Non-Participation in an Egalitarian Context*. Cham: Palgrave Macmillan.

HZMO (2023). Novi model obiteljskih mirovina od 1. siječnja 2023. *Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje*, https://www.mirovinsko.hr/hr/novi-model-obiteljskih-mirovina-od-1-sijecnja-2023-2566/2566 (28. svibnja 2024.)

Ilišin V i Radin F (ur.) (2007). *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: IDIZ.

Kane D (2004). A Network Approach to the Puzzle of Women's Cultural Participation, *Poetics*, 32(2): 105–127. https://doi.org/10.1016/j.poetic.2004.02.003

Katz-Gerro T i Meier Jæger M (2015). Does Women's Preference for Highbrow Leisure Begin in the Family? Comparing Leisure Participation Among Brothers and Sisters, *Leisure Sciences*, 37(5): 415–430. https://doi.org/10.1080/01490400.2014.995326

Katz-Gerro T i Sullivan O (2023). Cultural Stratification in the UK: Persistent Gender and Class Differences in Cultural Voraciousness, *Journal of Consumer Culture*, 23(2): 391–408. https://doi.org/10.1177/14695405221100388

Košćec G i Bračun J (2011). Marginalizacija vizualne kulture i umjetnosti u obrazovnom procesu, *Život umjetnosti*, 88(1): 34–43. https://hrcak.srce.hr/198966 (28. svibnja 2024.)

Krolo K, Marcelić S i Tonković Ž (2016). Roditeljski kulturni kapital kao odrednica kulturnih preferencija mladih, *Društvena istraživanja*, 25(3): 329–351. https://doi.org/10.5559/di.25.3.03

Krolo K, Zdravković Ž i Puzek I (2016). Tipologija gamera i gamerica u Hrvatskoj – neke sociokulturne karakteristike, *Medijske studije*, 7(13): 25–42. https://doi.org/10.20901/ms.7.13.2

Krolo K, Tonković Ž i Marcelić S (2020). The Great Divide? Cultural Capital as a Predictor of Television Preferences Among Croatian Youth, *Poetics*, 80: 101400. https://doi.org/10.1016/j.poetic.2019.101400

Lamont M (1992). *Money, Morals, and Manners: The Culture of the French and American Upper-middle Class*. Chicago: University of Chicago Press.

Lamont M i Lareau A (1988). Cultural Capital: Allusions, Gaps and Glissandos in Recent Theoretical Developments, *Sociological Theory*, 6(2): 153–168. https://doi.org/10.2307/202113

Lareau A (2003). *Unequal Childhoods: Class, Race and Family Life*. Berkeley, CA: University of California Press.

Lagaert S (2018). *Gender and Cultural Tastes: An Intrapersonal, Interpersonal and Contextual Approach [Doktorska disertacija]*. Gent: Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Universiteit Gent.

LeBlanc A, Jin YC, Stamou L i McCrary J (1999). Effect of Age, Country, and Gender on Music Listening Preferences, *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 141: 72–76. https://www.jstor.org/stable/40318987 (28. svibnja 2024.)

Ljubotina D, Petak A, Janković J i Berc G (2004). Religioznost obitelji u seoskoj i gradskoj sredini, *Sociologija sela*, 42(1/2): 113–138. https://hrcak.srce.hr/33481 (28. svibnja 2024.)

Marcelić S, Krolo K i Tonković Ž (2015). Turbofolk – od zabranjenog voća do mainstreama. Istraživanje glazbenog ukusa zadarskih srednjoškolaca, *CASCA*, 1. http://www.journal.casca.org.rs/read-offline/3890/turbofolk-od-zabranjenog-voca-do-mainstreama-istrazivanje-glazbenog-ukusa-zadarskih-srednjoskolaca.pdf (28. svibnja 2024.)

McRobbie A (1980). Settling Accounts with Subculture: A Feminist Critique, *Screen Education*, 34: 37-49. https://pages.mtu.edu/~jdslack/readings/CSReadings/McRobbie_Settling_Accounts_with_Subcultures.pdf (28. svibnja 2024.)

Mustapić M, Milas G i Dergić V (2022). Kulturna participacija, kulturna socijalizacija i prijenos kulture među hrvatskim adolescentima, *Sociologija i prostor*, 60(3): 441–463. https://doi.org/10.5673/sip.60.3.1

Mühling T (2006). *Caring Fathers in Germany – Where are the "New" Fathers? [izlaganje na konferenciji].* WELLCHI Network 2 Conference. Hamburg, Njemačka.

Otte G i Binder D (2015). Data Bases and Statistical Systems: Culture. U: Wright JD (ur.). *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier, 727–734.

Perasović B i Mustapić M (2013). Football Supporters in the Context of Croatian Sociology: Research Perspectives 20 Years After, *Kinesiology*, 45(2): 262–275. https://hrcak.srce.hr/112794 (28. svibnja 2024.)

Peterson RA (1992). Understanding Audience Segmentation: From Elite and Mass to Omnivore and Univore, *Poetics,* 21(4): 243–258. https://doi.org/10.1016/0304-422X(92)90008-Q

Peterson RA i Kern RM (1996). Changing Highbrow Taste: From Snob to Omnivore, *American Sociological Review*, 61(5): 900–907. https://doi.org/10.2307/2096460

Peterson RA i Simkus A (1992). How Musical Tastes Mark Occupational Status Groups. U: Lamont M i Fournier M (ur.). Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality. Chicago: The University of Chicago Press, 152–186.

Petrić M, Zdravković Ž i Tomić-Koludrović I (2016). *Lifestyle Changes in Four SEE Countries: Changes in Values, Material and Cultural Consumption and Economic Crisis [izlaganje na konferenciji].* Surviving in Post-Socialism: Implications for Policy Makers. Ljubljana, Slovenija.

Petrić M i Tomić-Koludrović I (2022). Istraživanje i vrednovanje u kulturi. U: Matanovac Vučković R, Uzelac A i Vidović D (ur.). *Pregled kulturnog razvoja i kulturnih politika u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo kulture i medija RH, 253–264.

Petrić M, Tomić-Koludrović I, Zdravković Ž, Cvetičanin P i Leguina A (2022). Klasa u suvremenom hrvatskom društvu: postbourdieuovska analiza, *Sociologija i prostor*, 60(1): 39-88. https://doi.org/10.5673/sip.60.1.2

Petrić M, Tomić-Koludrović I, Leguina A i Cvetičanin P (2024). *Gender, Class, Generation: Inequalities and Cultural Consumption in Post-Transitional Croatia [izlaganje na konferenciji].* 16th Conference of the European Sociological Association (ESA), Porto, Portugal.

Petrić M, Derado A i Tomić-Koludrović I (2025). Eksploracijsko istraživanje razumijevanja kulture u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 55(3): 265–294. https://doi.org/10.5613/rzs.55.3.2

Petrić M, Tomić-Koludrović I i Žunić I (2025). Generacijska razumijevanja kulture u Hrvatskoj, *Revija za sociologiju*, *55(3): 295–328. https://doi.org/10.5613/rzs.55.3.3*

Pew Research Center (2015). The Whys and Hows of Generations Research. *Pew Research Center,* 3. rujna. https://www.pewresearch.org/politics/2015/09/03/the-whys-and-hows-of-generations-research/ (28. svibnja 2024.)

Primorac J (2021). Pitanje kulture kao klasno pitanje? Kulturne politike i društvena stratifikacija u Hrvatskoj, *Revija za sociologiju*, 51(1): 129–147. https://hrcak.srce.hr/256905 (28. svibnja 2024.)

Primorac J, Obuljen Koržinek N i Uzelac A (2017). Access to Culture in Croatian Cultural Policy: Moving Towards Explicit Policies, *International Journal of Cultural Policy*, 23(5): 562-580. https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1102906

Reimer B (1965). Effects of Music Education: Implications from a Review of Research, *Journal of Research in Music Education*, 13(3): 147–158. https://doi.org/10.2307/3343669

Roose H (2015). Signs of 'Emerging' Cultural Capital? Analysing Symbolic Struggles Using Class Specific Analysis, *Sociology*, 49(3): 556–573. https://doi.org/10.1177/0038038514544492

Schroeder J (2003). Guest Editor's Introduction: Consumption, Gender and Identity, *Consumption Markets & Culture,* 6(1): 1–4. https://doi.org/10.1080/10253860302696

Tepper SJ (2000). Fiction Reading in America: Explaining the Gender Gap, *Poetics*, 27(4): 255–275. https://doi.org/10.1016/S0304-422X(00)00003-6

Tomašegović N i Kardov K (2023). Kulturni centri i paradigme moderne kulturne politike u Hrvatskoj, *Sociologija i prostor*, 61(2): 259–280. https://doi.org/10.5673/sip.61.2.1

Tomić-Koludrović I (2015). *Pomak prema modernosti: žene u Hrvatskoj u razdoblju "zrele" tranzicije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.

Tomić-Koludrović I (2020). *Kulturna potrošnja muškaraca i žena u Hrvatskoj [Online javno predavanje]*. Platforma 9,81 – Muške i ženske publike u kulturi, 17.12.2020.

Tomić-Koludrović I, Petrić M, Cvetičanin P i Zdravković Ž (2025). Kulturne prakse i društvene nejednakosti: Hrvatska u europskom kontekstu, *Revija za sociologiju*, *55(3): 229-263. https://doi.org/10.5613/rzs.55.3.1*

Tonković Ž, Krolo K i Marcelić S (2014). Kulturna potrošnja i glazbene preferencije mladih: razvoj tipologije na primjeru Zadra, *Revija za sociologiju*, 44(3): 287–315. https://doi.org/10.5613/rzs.44.3.3

Tonković Ž, Marcelić S i Krolo K (2017). Kulturna potrošnja, društvene nejednakosti i regionalne razlike: istraživanje Eurobarometra u Hrvatskoj 2013. godine, *Sociologija i prostor*, 55(2): 187–208. https://doi.org/10.5673/sip.55.2.2.2

Tonković Ž, Krolo K i Marcelić S (2020). *Klasika, punk, cajke: Kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Hrvatska sveučilišna naklada.

Trbojević F (2019). Kulturni kapital mladih: preferencije i transmisija popularnih glazbenih žanrova među studentima Sveučilišta u Zagrebu, *Medijska istraživanja*, 25(2): 45–67. https://doi.org/10.22572/mi.25.2.3

Šikić-Mićanović L, Zdravković Ž i Anić JR (2021). Leisure Time: Gender and Regional Inequalities in Croatia, *World Leisure Journal*, 63(4): 355–373. https://doi.org/10.1080/16078055.2021.1879926

Višnić E (2016). We need it – we do it: Practices on the cultural scene. U: Peračić D, Veljačić M, Tolj S, Višnić E. *We Need It – We Do It*: *Croatia at the 15th International Architecture Exhibition, La Biennale di Venezia 2016*. Split, Zagreb i Rijeka: Platforma 9.81, 24–33.

Widdop P i Leguina A (2015). With a Little Help from My Friends: Music Consumption and Networks, *Sociologia [Número temático]*: 41–66. https://ojs.letras.up.pt/index.php/Sociologia/article/view/1918 (28. svibnja 2024.)

Williams R (1989 [1958]). Culture is Ordinary. U: Williams R, *Resources of Hope: Culture, Democracy, Socialism.* London: Verso, 3–14.

Wright D (2016). Cultural Consumption and Cultural Omnivorousness. U: Inglis D i Almila A-M (ur.). *The Sage Handbook of Cultural Sociology*. London: Sage, 567–577.

# Gender Differences in Cultural Participation and Musical Tastes in Croatia

Inga TOMIĆ-KOLUDROVIĆ https://orcid.org/0000-0003-1465-0365
*Institute of Social Sciences Ivo Pilar – Centre Split, Croatia*
*University of Zadar, Croatia*
*inga.tomic-koludrovic@pilar.hr*

Mirko PETRIĆ https://orcid.org/0000-0002-0604-5352
*Institute of Social Sciences Ivo Pilar – Centre Split, Croatia*
*mirko.petric@pilar.hr*

Adrian LEGUINA https://orcid.org/0000-0002-9229-2033
*Loughborough University, School of Social Sciences and Humanities, United Kingdom*
*a.leguina@lboro.ac.uk*

Predrag CVETIČANIN https://orcid.org/0000-0002-1597-7469
*Faculty of Arts, University of Niš, Serbia*
*pcveticanin@gmail.com*

## ABSTRACT

The aim of the analyses presented in this article was to investigate gender differences in cultural participation and musical tastes in Croatia. In contrast to previous analyses on non-probabilistic samples, here we used data collected at the end of 2017 and beginning of 2018 through a survey on a nationally representative sample (*N* = 1,210). The article presents multinomial regression analyses of participation and taste according to sociodemographic variables. This is followed by analyses of gender differences within predictors and by a series of logistic regressions on subsamples of men and women. The measures used included indicators of high, popular and everyday culture. Regression models show significant gender effects only when it comes to participation, but not when it comes to taste. However, analyses within the predictors indicate that gender modifies the influence of each of the other examined variables: age, education, occupation and place of residence. Based on the analyses carried out, it can be concluded that women in Croatia, especially those with higher education, have a somewhat wider repertoire of cultural consumption and musical tastes than men, and that they participate in high culture more than men do. On the other hand, men's cultural consumption and musical tastes are more clearly oriented towards male-identified popular culture. When it comes to non-participation, the gender divide is noticeable in big cities and in the countryside. In both cases, non-participants are dominantly women. In the case of everyday cultural participation, men are overrepresented in big cities, and women in the countryside.

Key words: gender, cultural participation, musical tastes, Croatia